

TARİHİ ESER BİLİNCİ, İLGİSİ VE FARKINDALIĞI: NEVŞEHİR ÖRNEĞİ

Sedat BAYRAKAL*

Özet

Bu araştırma, Nevşehir merkez ve merkeze bağlı Çat, Göreme, Nar ve Uçhisar kasabalarında yaşayan ve 506 kişiye uygulanan 35 soruluk anketin sonuçlarını içermektedir. Evren büyüklüğü 86.000'dir. Araştırmanın konusunu, Nevşehir ölçeğinde, tarihi eser ilgisi, bilinci, korunması ve farkındalığı ile Sanat Tarihi'nin tanıtılması oluşturmaktadır.

Katılımcıların yaşının artmasına bağlı olarak tarihi eser koruma duygusunun da arttığı; eğitim düzeyi yükseldikçe Sanat Tarihi'ni tanıma, tarihi eserlere ilişkin kitap, dergi okuma ve basını takip etme, müze gezme oranlarının yükseldiği; Nevşehir'de oturma süresinin artmasına bağlı olarak çevredeki eser adlarının daha fazla hatırlandığı; bu tarihi anıtları hatırlamada, kent merkezinde yer alması ve anıtsal olması nedeniyle Damat İbrahim Paşa (Kurşunlu) Külliyesi'nin etkili olduğu, din olgusunun tarihi esere ilgi çekmede önemli bir etken olduğu araştırmamızın vardığı sonuçlardan bazılarıdır. Ayrıca, tarihi eserlerin daha çok düzensiz aralıklarla gezildiği; halkın Nevşehir Müzesi'nden çok başka illerin müzelerini gezdiği; çoğunluğun Nevşehir genelinde yapılan kazılardan habersiz olduğu; kentsel yenileme projeleri hayata geçirilirken tarihi eserlerin korunmasına dikkat edilmesi gerektiği; Sanat Tarihi'nin incelediği konuların bilinmekle beraber, bazen Arkeoloji ile karıştırıldığı da saptanmıştır.

Anket ışığında, Sanat Tarihi içerikli yazı kaleme almak, alışık olmadık bir uygulamadır. Doğrudan halktan alınan cevaplara göre yorum yapmak da öyledir. Muhtemelen, bu türden çalışmalara halkı katmak ve onları bilinçlendirmek, tarihi eser tahribatını engellemese de yavaşlatır. Bu anlamda pilot çalışmamızın tutup tutmadığını, yeni bir şeyler söylenip söylenmediğini, bu konuyla ilgili yeni araştırmalara ihtiyaç duyulup duyulmadığını zaman söyleyecek. Ancak bu geçen zamanda, nice tarihi eserimiz yitip gidecek. Yitip giden her tarihi eser de Sanat Tarihi kitabından koparılmış birer yaprak olacak.

Anahtar Kelimeler: Tarihi eser bilinci, tarihi eser korunması, Sanat Tarihi, Nevşehir, anket.

* Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü.

Abstract

This research contains the results of a survey composed of 35 question applied to 506 people and conducted in Nevsehir city center and central districts. The population of the study is 86,000. The subject of the study is consciousness, awareness, interest and protection of the historical artifacts and the introduction of history of art on the scale of Nevsehir.

Here are some results of our research which shows that; depending on participant's increase of age, the sense of protection of historical monuments increases, if education level increases, increases the recognition of history of art, and also reading books, magazines related to historical artifacts, following press, museums, sightseeing tours of historical sites; depending on the duration of the period of residence in Nevsehir, remembering the name of the artifacts increases, in remembering of these historical monuments, Damat Ibrahim Pasha (Kursunlu) complex has a positive effect due to its position in the city center and its monumental characteristics, besides the phenomenon of religion is an important factor in attracting interest in historic monuments. In addition, the historical sites are visited with irregular intervals, the people visit other city's museums more frequently than the museums of Nevsehir, the majority is unaware of excavations conducted in the city; while urban renovation projects are carried out, the protection of the historical artifact should be considered, although the topics of the history of art are known sometimes it is confused with Archaeology, were determined.

In the light of the survey, writing articles related to History of Art is an unusual approach as well as commenting according to the answers received from public. Presumably, involving the people to this kind of studies and aware them although won't avoid the destruction of historical artifacts will slow it down. In this sense, time will show the effectiveness of our pilot study, whether it says something new or new researches on this topic will be needed or not. However, during this period many of our historical artifacts will die away. Every historical artifacts wiped out is a page pull off.

Key Words: Historical artifact consciousness, protection of historical monuments, History of Art, Nevsehir and survey.

Sanat Tarihi'nde, halkın nabzının tutulduğu çalışmalara rastlamak pek mümkün olmamaktadır. Sanat Tarihçisi, aslında "İnsanlık Tarihçisi" olduğundan, çalışmalarına, sanat ürünlerinin yanı sıra insanı da dahil etmelidir. Son zamanlarda, halkın sanat tarihine ve tarihi eserlere karşı ilgisini ölçmenin ve çekmenin önemli bir

yolunun, anket düzenlemekten geçtiğine inanmaktayım. Açıkça itiraf etmeliyim ki, Sanat Tarihi'nin az tanınmışlığına ve günden güne hızlanan tarihi eser tahribatına duyduğum tepkiler, bu araştırmanın ilham kaynağını oluşturmuştur. İstedim ki Sanat Tarihi kavramı, daha fazla kişinin belleğinde yer tutsun. Yıllardır Sanat Tarihimize emek verenlerin, belki farkında olmayarak veya konularının çerçeveleri gereği, halktan kopuk yazdığını gözlemliyorum. Oysa ki, Sanat Tarihi'ni belirli tabakalara taşımak istiyorsak, çalışmalarımızın bazılarında halkı da yanımıza almalıyız¹.

Anket yapıp Sanat Tarihi değerlerine dokunan bu çalışma, alışıldık formattan uzaktır². Bu nedenle, eksik ve hatalarına rağmen, daha sonraki araştırmalara ışık tutacağı ümidini taşıyorum.

Veriler ve Yorumları:

Araştırmamızın hedef kitlesini oluşturan örneklem, Nevşehir il merkeziyle, bu merkeze bağlı Çat, Göreme, Nar ve Uçhisar kasabalarında yaşayan **506** kişiyi kapsamaktadır. Evren büyüklüğü **86.000**'dir. Veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programına girilmiş ve hesaplama bu programla yapılmıştır. Katılımcılara toplam 35 soru yöneltilmiştir. Sorular artırılabilir veya farklı sorular sorulabilirdi. Ancak fazla soru, katılımcıların isteksizliğine yol açacağından soru sayısı sınırlı tutulmuştur. Hedef kitlenin verdiği yanıtlara göre ortaya çıkan genel sonuçlar, anketteki soru sıralamasına göre şöyledir:

1.Cinsiyet: Ankete katılan kadın sayısının erkeklere göre düşük olması (Tablo1), kadınların çoğunun ev hanımı olmaları nedeniyle zor ulaşılmasına; erkek katılımcının çok olmasının da, çalışmaları nedeniyle onlara daha kolay ulaşılmasına bağlanabilir.

Cinsiyetin tarihi eser gezmede etkisinin olup olmadığını sorguladığımızda, en az bir tarihi eseri gezen erkeklerin, kadınlardan fazla orana sahip olduğu görülmektedir. Erkeklerin %85,1'i, kadınların %73,8'i tarihi eser gezdiklerini ifade etmişlerdir.

¹ S. Mülayim, "... Bulgular, keşifler ve çözümlerimiz kendi küçük grubumuzda geçerli olabilir. Ama bunlar, yaşayan Türkiye'nin ve Dünya genelinin durumuna hiç uymuyorsa, tutumlarımızda bir gariplik var demektir (Mülayim 2010: 512)" sözleriyle, belki doğrudan insan ögesine atf yapmaz ama "yaşayan Türkiye" tamlaması, herhalde insanı da kapsıyor olmalı.

² Fedakâr yardımlarıyla, çalışmaya verdiği katkılardan dolayı, Nevşehir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim elemanlarından Araş.Gör.Dr. Gökben AYHAN'a ve aynı fakültenin Sosyoloji Bölümü'nden Araş.Gör.Dr. Ahmet KOYUNCU'ya şükranlarımı ifade ederim.

Tablo 1.Cinsiyet

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
erkek	333	65,8	65,8	65,8
kadın	173	34,2	34,2	100,0
toplam	506	100,0	100,0	

2.Yaş: Bu soruya, 506 kişiden 501'i cevap vermiştir. En yoğun grubu oluşturan 15-25 yaş arasındakiiler, toplam katılımın %30,5'ini oluşturmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2.Yaş

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
15-25	153	30,2	30,5	30,5
26-35	160	31,6	31,9	62,5
36-45	91	18,0	18,2	80,6
46-55	58	11,5	11,6	92,2
56-65	26	5,1	5,2	97,4
66 ve üzeri	13	2,6	2,6	100,0
toplam	501	99,0	100,0	
boş	5	1,0		
toplam	506	100,0		

3.Meslek: Meslekleri itibariyle, en yoğun grubu esnaf, öğrenci, memur, ev hanımı, işçi oluştururken; en az grubu emekli, diğer meslek grupları, profesyonel avukat, doktor, mühendis ve iş adamı-tüccarlar oluşturmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3.Meslek Grupları

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
işçi	67	13,2	13,5	13,5
memur	83	16,4	16,7	30,1
esnaf	90	17,8	18,1	48,2
ev hanımı	72	14,2	14,5	62,7
öğrenci	88	17,4	17,7	80,3
emekli	43	8,5	8,6	89,0
iş adamı-tüccar	6	1,2	1,2	90,2
profesyonel (avukat, doktor, mühendis)	13	2,6	2,6	92,8
diğer	36	7,1	7,2	100,0
toplam	498	98,4	100,0	
boş	8	1,6		
toplam	506	100,0		

4.Eğitim durumu: Nevşehir il merkezi ve buna bağlı kasabalarda, okuryazar oranı düşükken, lise ve üniversite mezunlarının toplam oranı %54,3'tür (Tablo 4).

Tablo 4.Eğitim Düzeyleri

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
okur yazar	29	5,7	5,9	5,9
ilkokul mezunu	111	21,9	22,5	28,3
ortaokul mezunu	69	13,6	14,0	42,3
lise mezunu	151	29,8	30,6	72,9
üniversite mezunu	117	23,1	23,7	96,6
y.lisans/doktora	17	3,4	3,4	100,0
toplam	494	97,6	100,0	
boş	12	2,4		
toplam	506	100,0		

Anketimizi yanıtlayanların eğitim durumları, sorular arasında çapraz hesaplama yapmak suretiyle, çeşitli korelasyonlar kurulmasına imkan tanımıştır. Örneğin, Ek Tablo 1’de açıkça görüldüğü gibi, eğitim düzeyinin artışıyla, Sanat Tarihi Bölümü’nün tanımını bilme oranı paralel bir şekilde artmıştır. Bu soruya, Sanat Tarihi’nden sonra en çok %21,1 oranıyla “Arkeoloji” yanıtı verilmiştir. Bunda, her iki bölümün, Türkiye’nin genelinde olduğu gibi, az tanınmışlığı etken olmalıdır.

Eğitim düzeyi ile tarihi eserlerle ilgili kitap, dergi okuma ve basın takibi arasında da bağlantılar söz konusudur. (Ek Tablo 2). Eğitim düzeyi üniversiteye kadar olanların evet yüzdeleri inişli çıkışlı iken, üniversite ve üstü eğitim alan iki grupta, yükselen grafik söz konusudur.

Türkiye’de başka müze gezme ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkinin ölçülmesi de anlamlı sonuçlar vermiştir. Eğitim seviyesi yükseldikçe, Türkiye’de Nevşehir dışında başka müze gezdim diyenlerin sayısında artış olduğu gözlenmektedir. Bu konuda sürekli yükselen bir grafik söz konusudur. (Ek Tablo 3).

5.Medeni hâl: Anketimize katılanların çoğu evlidir (Tablo 5).

Tablo 5.Medeni Durum

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
evli	306	60,5	60,5	60,5
bekar	182	36,0	36,0	96,4
eşi ölmüş	10	2,0	2,0	98,4
boşanmış	8	1,6	1,6	100,0
toplam	506	100,0	100,0	

6.Tüm aile bireylerinin toplam aylık geliri: 317 kişiyle, katılımcıların önemli bir çoğunluğu (%64,6), 1500 TL’ye kadar geliri olan alt-orta gelir grubunu oluşturmaktadır (Tablo 6).

Gelir durumu ile Nevşehir dışında başka müze gezme arasındaki ilişki sorgulandığında, gelir durumu arttıkça, Türkiye’de başka bir müze gezme yüzdeleri de artmıştır (Ek Tablo 4).

Tablo 6.Gelir Durumu

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
750 ve altı	131	25,9	26,7	26,7
751-1500	186	36,8	37,9	64,6
1501-3000	120	23,7	24,4	89,0
3001-5000	40	7,9	8,1	97,1
5001 ve üzeri	14	2,8	2,9	100,0
toplam	491	97,0	100,0	
boş	15	3,0		
toplam	506	100,0		

7.Nevşehir’de toplam kaç senedir oturuyorsunuz? Nevşehir il merkezindeki tarihi eserleri tanıma düzeyiyle burada oturma süresi arasındaki korelasyonu ölçmek üzere, katılımcılara, “Nevşehir’de toplam kaç senedir oturuyorsunuz?” şeklinde bir soru yöneltildi. 503 kişinin yanıtladığı bu soruya, 31 ve üzeri diyen 132 kişi (%26,2) en yoğun grubu oluşturmaktadır (Tablo 7).

Tablo 7.Nevşehir’de Oturma Süresi

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
0-1	28	5,5	5,6	5,6
2-5	53	10,5	10,5	16,1
6-10	59	11,7	11,7	27,8
11-15	67	13,2	13,3	41,2
16-20	49	9,7	9,7	50,9
21-25	61	12,1	12,1	63,0
26-30	54	10,7	10,7	73,8
31 ve üzeri	132	26,1	26,2	100,0
toplam	503	99,4	100,0	
boş	3	0,6		
toplam	506	100,0		

Araştırmamızda cevap aradığımız sorulardan bir diğeri, Nevşehir’de oturma süresiyle, tarihi eser adının verilmesi arasındaki ilişkinin saptanmasıdır. Nevşehir’de 1 yıl oturanların 7’si, 2-5 yıl oturanların 21’i, 6-10 yıl oturanların 23’ü, 11-15 yıl oturanların 31’i, 16-20 yıl oturanların 31’i, 21-25 yıl oturanların 39’u, 26-30 yıl

oturanların 32'si, 31 ve daha fazla oturanların 100'ü en az bir tarihi eser adı vermiştir. Böylece, Nevşehir'de oturma süresinin artmasına bağlı olarak, tarihi eser adını verenlerin sayısında da kademeli bir artıştan (26-30 yıl oturanlardaki küçük düşüş hariç) söz etmek mümkündür.

8.Lisede Sanat Tarihi dersi aldınız mı? Bu soruya, sadece 77 kişi (%15,2) “evet aldım”, 270 kişi (%53,4) “hayır almadım” yanıtını vermiştir.

Lisede Sanat Tarihi dersi almayanlarla, alanların Sanat Tarihi Bölümü'nün içeriğini aynı oranda bildikleri saptanmıştır. Bu dersi lisede almayanların %68,2'si, alanlarınsa %68,4'ü “Sanat Tarihi” yanıtını vermişlerdir. Normal olarak, dersi alanların ilgili soruya daha yüksek oranda doğru cevap vermeleri beklenirken, mevcut verilere göre veremedikleri saptanmıştır. Buradan, Sanat Tarihi'ni tanımanın, lisede bu dersi almayla doğrudan bir ilişkisi olmadığı söylenebilir.

9.Semtinizde cami, mescit, türbe, hamam, çeşme, han, medrese, mektep vb. tarihi eser var mı? 388 katılımcı (%77,9) “evet”; 72 kişi (%14,5) “hayır”; 38 kişi de (%7,6) “bilmiyorum” yanıtını vermiştir.

10.Yukarıdaki soruya cevabınız evet ise en az bir tarihi eserin adını verebilir misiniz? Katılımcılara, Nevşehir il merkezinde bildikleri bir tarihi eserin adını yazmaları istenmiştir. Böylelikle, katılımcıların çevresindeki tarihi eserlerin adını bilip bilmedikleri aracılığıyla ilgilerini ölçmek istedik. Sonuçta, 506 katılımcıdan 284'ünün bir tarihi eserin adını verdiği ölçülebilmıştır (Tablo 8).

Ayrıca, XVIII. yüzyılda olduğu gibi, bugün de kent merkezinde yer alan Damat İbrahim Paşa (Kurşunlu) Külliyesi'nin bu algılamadaki payı, ölçülecek hedeflerden bir diğerydi. Yani, tarihi eserin adı sorulduğunda, ilk akla gelen, kentin simgesi haline gelmiş bir eserin yanıt olarak verilebileceği ihtimaliydi. Nitekim bu soruyu yanıtlayan 284 kişiden 186'sı (%65,5), Damat İbrahim Paşa (Kurşunlu) Camii, Hamamı ve Kütüphanesi yanıtlarını vermişlerdir. Bu soruya 23 kişi (%8,1) Hasan Emmi Türbesi yanıtını vermişlerdir. Uçhisar ve Nevşehir kaleleri diyen kişi sayısı 7'şer adettir (%2,5). Buradan kent merkezinde ve sürekli göz önünde bulunan eserlerin daha sık ve kolayca hatırlandığı, kentin dışına doğru uzaklaştıkça, hatırlanma ihtimalinin düştüğü anlaşılmaktadır.

Tablo 8. Katılımcıların Verdikleri Tarihi Eser Adları

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
Damat İbrahim Paşa (Kurşunlu) Külliyesi ³	186	36,8	65,5	65,5
Uçhisar Kalesi	7	1,4	2,5	68,0
Nevşehir Kalesi	7	1,4	2,5	70,4
Diğer	37	7,3	13,0	83,5
Hasan Emmi Türbesi	23	4,5	8,1	91,5
Kara Cami	13	2,6	4,6	96,1
Göreme Açık Hava Müzesi	11	2,2	3,9	100,0
toplam	284	56,1	100,0	
boş	222	43,9		
toplam	506	100,0		

11.İlgili tarihi eseri ziyaret ettiniz mi? Adını verdikleri tarihi eseri ziyaret edenlerin sayısı %81,2 ile 298 kişidir. Bu soruyu 367 kişi yanıtlamış, 139 kişi boş bırakmıştır. 69 kişi (%18,8), tarihi eserin adını vermiş ancak bu eseri gezmemiştir.

Tarihi eser gezenler üzerinde yaptığımız araştırma bir başka saptama imkanı daha verdi. Ek Tablo 5'e göre, Nevşehir'de, tarihi eser gezenlerin, gezmeyenlere göre, müze gezme konusunda daha istekli olduğu söylenebilir.

Semtinde bulunan tarihi eseri ziyaret edenlerin oranıyla (%81,2), herhangi bir tarihi eser gördüğünde, onu ziyaret etmek gerektiğine inanların oranının (28. soru: %82,9) birbirine yakın ve yüksek seviyede olması, tarihi eserin ziyaret edilme inancının taşınması açısından önemlidir.

12.İlgili tarihi eseri ziyaret etme amacınız neydi? Tarihi eseri ibadet amacıyla yerinde gören 162 kişi (%49,4) varken, tanıdığını gezdirenlerin de eklenmesiyle, tarihi eser meraklıları 161 kişidir (%49,1). Böylece tarihi eseri merak amacıyla gezenlerle, ibadet aracı olarak görenlerin sayısı, neredeyse eşit çıkmaktadır. 5 kişi (%1,5), tarihi eseri Kuran kursuna gitme amacıyla ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir.

³ Bu satırda, Damat İbrahim Paşa (Kurşunlu) Camii, Medresesi, Hamamı, Kütüphanesi yanıtını verenlerin toplamı külliye adıyla verilmiştir.

13.Nevşehir’de veya bir başka yerde, ne kadar sıklıkla tarihi eser ziyaret edersiniz? Katılımcıların %61,1’i tarihi eseri düzensiz gezdiklerini beyan etmişlerdir. Nevşehir il merkezinde yaşayan sakinlerin %13’ü ayda bir, %6,6’sı altı ayda bir, %6,2’si üç ayda bir eser gördüklerini ifade etmişlerdir. %13’ü de hiç ziyaret etmemektedir.

14.Oturduğunuz bölgede müze var mı? 499 kişiden 354’ü (%70,9) “var”, 88’i (%17,6) “yok”, 57’si (%11,4) “bilmiyorum” yanıtını vermişlerdir.

15.Yukarıdaki soruya cevabınız “var” ise müzenin adını söyleyebilir misiniz? Bu soruyu boş bırakarak müzenin adını söyleyemeyenlerin (254 kişi), söyleyenlere göre daha çok olması dikkat çekicidir (Tablo 9). Müze adı veren katılımcıların daha çok merkezdeki müzenin adını anımsadıkları görülmektedir.

Tablo 9.Müzenin Adı

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
Nevşehir Müzesi	157	31,0	62,3	62,3
Göreme Açık hava Müzesi	90	17,8	35,7	98,0
Diğer	5	1,0	2,0	100,0
toplam	252	49,8	100,0	
boş	254	50,2		
toplam	506	100,0		

16.Bu müzeyi gezdiniz mi? şeklinde yöneltilen soruya 252 kişi (%64,3) “gezdim”, 140 kişi (%35,7) “gezmedim” demişlerdir.

17.Türkiye’de başka müze gezdiniz mi? Nevşehir’de oturan ve anketimize katılan 294 kişi (%58,3) Türkiye’de başka müze gezmiş, 210’u ise (%41,7) gezmemiştir. Böylece, 16. soruya verilen yanıtlarla birlikte değerlendirildiğinde, Nevşehir halkının, Nevşehir Müzesi’nden çok başka müze gezdiğini göstermiştir.

18.Eğer hiç müze gezmediyseniz, bunun nedeni sizce hangisidir? %43,6 ile (103 kişi) “ilgisizliğe”, %30,9 ile (73 kişi) “girişin ücretli oluşuna” bağlanmaktadır. Bu durumu, 60 kişi, çeşitli nedenler ileri sürerek (vaktim olmadı, işlerim çok yoğun, engelliyim, eşim götürmedi vb.) “diğer” seçeneğine bağlamışlardır.

19.Nevşehir ili veya ilçelerinde, bildiğiniz bilimsel bir kazı çalışması var mıdır? 495 kişinin yanıtladığı bu soruda 99 kişi (%20) “var”, 115 kişi (%23,2) “yok”, 281 kişi ise (%56,8) “bilmiyorum” yanıtını vermişlerdir. Burada, zaman zaman Nevşehir Müzesi’nin yaptığı kısa süreli kazılarla, Doç.Dr. Süleyman Yücel Şenyurt’un Gülşehir İlçesi’nin Ovaören Kasabası’nda gerçekleştirdiği Yassihöyük Kazısı’nı belirtmeliyim.

20.Nevşehir ili ve ilçelerinde çömlek, halı, kilim, cam, ahşap vb. sanatsal alanlarda faaliyet gösteriliyor mu? Özellikle çömlekçiliği ile ünlü Avanos’un hatırlanarak cevaplandırıldığı tahmin ettiğimiz bu soruya, 414 katılımcı (%82,3) “evet”, 39 katılımcı (%7,8) “hayır”, 50 katılımcı ise (%9,9) “fikrim yok” yanıtını vermişlerdir.

21.Çevrenizdeki tarihi eserler göz önüne alındığında, en çok yapı grubu sizce hangisi olabilir? Yaptığım araştırmalar sonucunda, Nevşehir merkezde, en çok yapı grubunu, yaklaşık 65 tane ile cami ve çeşmeler oluşturmaktadır (13 cami, 52 çeşme). Diğer yapı gruplarının sayısı oldukça azdır. Verilen cevapların bu bilgilerle uyumlu olduğu gözlenmektedir (Tablo 10).

Tablo 10.En Çok Yapı Grubu Hangisi Sorusuna Verilen Yanıtlar

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
camî-çeşme	396	78,3	80,7	80,7
hamam-medrese	47	9,3	9,6	90,2
han-türbe	48	9,5	9,8	100,0
toplam	491	97,0	100,0	
boş	15	3,0		
toplam	506	100,0		

22.Bazı kentsel dönüşüm projelerinin uygulanmasıyla, tarihi eserlerin veya dokunun zarar görmesini nasıl değerlendirirsiniz? Nevşehir’de, kale ve çevresinde, bugün örneği görülen kentsel dönüşüm projesinin, eğer varsa tarihi eser/dokuya verdikleri zarar konusunda halkın görüşlerine başvurduk. Verilen yanıtlara göre ortaya çıkan sonuçların, tarihi eser koruma yönünde ağır bastığı görülüyor (%91,6-Tablo 11). Bu görüşler, aslında O. Arık’ın, “Tarih mirasını korumak doğru ve gerekli ama biz bu günü yaşamayalım mı? ve dünün kalıntılarını korumak uğruna bugünümüzü hep kısıtlayalım mı?” sorularında sanki özetlenmiş gibidir (Konya 2009: 47).

Tablo 11.Kentsel Dönüşüm Uygulamaları İle Tarihi Eser Tahribatı İlişkisi

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
Normal karşıyorum, çünkü günümüz şartlarının gereğidir.	42	8,3	8,5	8,5
Kesinlikle normal karşılamıyorum, çünkü tarihi eser hiçbir şekilde zarar görmemelidir.	223	44,1	45,0	53,4
Normal karşılamakla beraber, tarihi dokunun korunmasına özen gösterilmesi gerektiğini düşünüyorum.	231	45,7	46,6	100,0
toplam	496	98,0	100,0	
boş	10	2,0		
toplam	506	100,0		

23.Bir kaç günlüğüne şehir dışına çıktığınızda, zorunlu işlerinizi bitirdikten sonra ilk yaptığınız şey nedir? Katılımcıların %29,9'u "hemen geri dönerim", %27,1'i "tarihi eser ve müze gezerim", %14,8'i "eğlence yerlerini gezerim", %13,4'ü "alışveriş yaparım", %10,8, "diğer" işleri yaparım, %4'ü "otelde dinlenirim" görüşünü paylaşmışlardır. Tarihi eser ve müze gezerim diyenlerin %27,1 gibi yüksek oranda çıkması, anketin genelinde verilen cevaplar değerlendirildiğinde abartılı ve düşünülmeden cevaplanmış izlenimini vermektedir.

24.Sizce cami, medrese, çeşme, türbe, hamam, kervansaray, çini, seramik, halı vb. sanat eserlerini, akademik boyutuyla doğrudan inceleyen bölüm hangisidir? Bir boyutuyla, tarihi eser merakı, ilgisi ve farkındalığı ölçülürken, diğer boyutuyla, bu eserleri inceleyen disiplinin bilinip bilinmediğini ölçmeye yönelik olarak hazırlanan bu soruya %62,8 oranında katılımcı kitlesi "Sanat Tarihi" yanıtını vermiştir (Tablo 12). %37,2 gibi azımsanmayacak katılımcının (184 kişi) Tarih, Coğrafya, Arkeoloji, Mühendislik yanıtlarını vermesi, Sanat Tarihi ve onun incelediği değerlere karşı ilgi düşüklüğünü göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu soruya %20,6 oranında Arkeoloji yanıtının verilmesini, Sanat Tarihi ile bu bölümün ülkemizde sık sık karıştırılmasının yansıması olarak kabul ediyoruz.

Tablo 12. Sanat Eserlerini İnceleyen Akademik Bölüme Verilen Yanıtlar

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	toplam yüzde
Tarih	63	12,5	12,7	12,7
Coğrafya	9	1,8	1,8	14,5
Arkeoloji	102	20,2	20,6	35,2
Mühendislik	10	2,0	2,0	37,2
Sanat Tarihi	311	61,5	62,8	100,0
toplam	495	97,8	100,0	
boş	11	2,2		
toplam	506	100,0		

25.Tarihi eserlerle veya herhangi bir sanat eseriyle ilgili kitap, dergi okudunuz mu veya basında çıkan bir haberi takip ettiniz mi? 313 kişi (%62,2) “evet”, 190 kişi (37,8) “hayır” şikkını işaretlemişlerdir.

Evet diyenlerin %24,7’si; hayır diyenlerinse %12,8’i Nevşehir’de kazı yapıldığını belirtmişlerdir. Bu soruya hayır diyenlerin %65,4’ü bölgede kazı yapıldığını bilmiyorum derken, evet diyenlerin %51,6’sı bilmiyorum demişlerdir. Ek Tablo 6’ya göre, kitap ve dergi okuyup basını takip edenler, etmeyenlere göre kazı yapıldığını daha yüksek oranda bilmişler; aynı zamanda bilmiyorum seçeneğini daha az işaretlemişlerdir.

26.Bu anketi yanıladıktan sonra, ailenizde veya çevrenizde tanıdığınız birisine, tarihi eser sevgisi, bilinci ve duyarlılığını artırma konusunda bir telkinde bulunur musunuz? Bu sorunun amacı -anket uygulandıktan sonra takibini yapmak mümkün olmasa da- sanat eserlerimize karşı ilgi, sevgi ve duyarlılığın artırılma gayretidir. Geri bildirimler sonucunda, ankete cevap veren 503 kişiden 324’ünün (%64,4) “evet”, 127’sinin (%25,2) “fikrim yok”, 52’sinin (%10,3) “hayır” yanıtını verdikleri hesaplanmıştır.

27.Sizce, tarihi eserleri tanıma ve onlara duyarlılıkla ilgili anketlerin Türkiye’nin diğer bölgelerinde de yapılması gerekli midir? Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%86,6) “gereklidir” cevabını vermişlerdir. %2,7’si gereksiz olduğuna inanmakta, %10,7’si ise fikrinin olmadığını söylemektedir.

Anketin son 8 sorusu, beşer şiktan oluşmaktadır. Kişilere bu bölümde, “kesinlikle katılmadıkları için 1”i, “katılmadıkları için 2”yi, “ne katıldıkları, ne

katılmadıkları için 3”ü, “katıldıkları için 4”ü, “kesinlikle katıldıkları için 5”i işaretlemeleri gerektiği belirtilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar, kendi içinde tutarlıdır ve beklentilerin dışında çıkmamıştır. Anketimize katılanların 28-35. sorulara verdikleri yanıtlar Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13.Hedef Kitlenin Bazı Konulara Katılıp Katılmama İndeksi

Aşağıdaki ifadeler ile ilgili görüşleriniz nelerdir?	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
28 Bir tarihi eser görüldüğünde onu ziyaret etmek gerekir.	25 %5	12 %2,4	48 %9,7	181 %36,5	230 %46,4
29 Ekonomik sıkıntılardan ötürü sanatsal faaliyetlerle ilgilenmek zordur.	53 %10,9	48 %9,9	71 %14,6	125 %25,7	190 %39
30 Tarihi eserlerimizin reklamını yapmakta yetersiz kalıyoruz.	23 %4,8	17 %3,6	47 %9,9	112 %23,5	278 %58,3
31 Tarihi eserlerimizin herhangi bir kesimine onu tanıtan bilgilendirme panosu asılmalıdır.	22 %4,4	16 %3,2	24 %4,8	124 %24,9	312 %62,7
32 Yabancı turistler, tarihi eser ve müzelerimize Türklerden daha fazla ilgi gösteriyorlar.	21 %4,2	17 %3,4	24 %4,8	91 %18,3	345 %69,3
33 Türk kültür mirasının kutsal emanetleri olan tarihi eserlerimizi tanıtan TV programlarına daha çok yer verilmelidir.	18 %3,6	15 %3	34 %6,8	124 %24,9	306 %61,6
34 Yıkılmak üzere olan tarihi bir ev, bir an önce yıkılıp yerine betonarme bir ev yapılmalıdır.	338 %68,6	54 %11	43 %8,7	20 %4,1	38 %7,7
35 Cami, türbe gibi dini eserler, hamam, çeşme, kervansaray gibi sivil eserlere göre daha çok ilgimi çeker.	51 %10,3	51 10,3	112 %22,6	94 %19	187 %37,8

35. sorunun en önemli amacı, tarihi eserlere olan ilginin din mi, yoksa tarihi eserin kendisinin mi veya bir diğer seçenek mi olduğunu ölçmeye yöneliktir. Soruya kesinlikle katılanlarla, katılanların toplamının %56,8’e ulaşması, din olgusunun tarihi esere ilgi çekmede önemli bir etken olduğunu göstermiştir.

Sonuç: Nevşehir ölçeğinde tarihi eserlere dikkat çekmek, bilinçlendirmek, ilgi ve yüzeysel bilgi ölçmek, Sanat Tarihi'nin adını ve içeriğini anımsatmak amaçlarıyla yaptığımız anketin 35 soruda ayrıntılarıyla verdiğimiz sonuçları, kimi yerde beklendiği gibi, kimi yerde de beklentilerin dışında çıktı.

Eğitim düzeyi yükseldikçe Sanat Tarihi'ni tanıma, il dışında müze gezme, tarihi eserlerle ilgili yayın okuma, basın takibi oranları artmıştır. Erkekler kadınlara göre daha fazla tarihi eser gezmekte; yaş ilerledikçe, maddi kültür mirasımızı, örneğin yıkılma tehlikesi gösteren evi koruma duygusunun da arttığı saptanmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, kentsel yenileme projelerinin hayata geçirilirken, tarihi eserlerin de korunması fikrinde birleşmektedir.

Nevşehir halkının tarihi eser adını vermesi, burada oturma süresinin uzamasına bağlı olarak değişmektedir. Söz konusu halk, kentin ulu camisinin de içinde yer aldığı Damat İbrahim Paşa (Kurşunlu) Külliyesi'ni, muhtemelen şehir merkezinde yer alması ve anıtsal olması bakımından daha kolay hatırlamaktadır. Şehrin dışına doğru çıkıldıkça, tarihi eser hatırlama yüzdesinde önemli düşüşler gözlenmektedir. Aynı şekilde, Göreme Açık hava Müzesi'nden çok, merkezdeki Nevşehir Müzesi hatırlanmıştır.

Nevşehir halkının çoğu, Gülşehir/Ovaören'de gerçekleştirilen Yassıhöyük Kazısı'ndan habersizdir.

Tarihi eseri merak amacıyla gezenlerle, ibadet amacıyla görenlerin sayısı neredeyse eşit çıkmıştır. Katılımcılar, Türkiye'de düzensiz olarak tarihi eser gezmektedirler.

Sanat Tarihi'nin uğraş alanını 2/3 oranında katılımcı bilirken, 1/5'i Arkeoloji bölümüyle karıştırmıştır.

Lisede Sanat Tarihi dersi alanlarla, almayanların, Sanat Tarihi'ni neredeyse eşit oranda tanıdıkları şaşırtıcı ve beklenmeyen bir sonuç olmuştur.

Umarım bu araştırma, Sanat Tarihimize, bu konuda yapılacak çalışmalara ve Nevşehir halkına hizmet eder.

Ek Tablo1.Eğitim Düzeyi İle Sanat Tarihi Bölümü'nü Tanıma Arasındaki İlişkiyi Gösteren Çapraz Tablo.

Eğitim düzeyi		Sizce cami, medrese, çeşme, türbe, hamam, kervansaray, çini, seramik, halı, vb. sanat eserlerini akademik boyutuyla doğrudan inceleyen bölüm hangisidir?					
		Tarih	Coğrafya	Arkeoloji	Mühendislik	Sanat Tarihi	Toplam
Okur yazar	N (sayı)	9	1	2	0	15	27
	%	33,3%	3,7%	7,4%	,0%	55,6%	100,0%
	%	14,5%	12,5%	2,0%	,0%	5,0%	5,6%
İlkokul mezunu	N (sayı)	18	4	27	5	54	108
	%	16,7%	3,7%	25,0%	4,6%	50,0%	100,0%
	%	29,0%	50,0%	26,5%	55,6%	17,9%	22,4%
Ortaokul mezunu	N (sayı)	15	0	14	2	36	67
	%	22,4%	,0%	20,9%	3,0%	53,7%	100,0%
	%	24,2%	,0%	13,7%	22,2%	11,9%	13,9%
Lise mezunu	N (sayı)	13	3	32	2	98	148
	%	8,8%	2,0%	21,6%	1,4%	66,2%	100,0%
	%	21,0%	37,5%	31,4%	22,2%	32,5%	30,6%
Üniversite mezunu	N (sayı)	7	0	23	0	86	116
	%	6,0%	,0%	19,8%	,0%	74,1%	100,0%
	%	11,3%	,0%	22,5%	,0%	28,5%	24,0%
Y.lisans/doktora	N (sayı)	0	0	4	0	13	17
	%	,0%	,0%	23,5%	,0%	76,5%	100,0%
	%	,0%	,0%	3,9%	,0%	4,3%	3,5%
Toplam	N (sayı)	62	8	102	9	302	483
	%	12,8%	1,7%	21,1%	1,9%	62,5%	100,0%
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2:48,452$ sd: 20 p:0,000⁴

⁴ X^2 : ki-kare testi; **sd**: serbestlik derecesi; **p**: yanılma olasılığı.

Ek Tablo2. Eğitim Düzeyi İle Tarihi Eserlere İlişkin Yazı Okuma ve Basını Takip Etme Arasındaki İlişkiyi Gösteren Çapraz Tablo

Eğitim düzeyi		Tarihi eserlerle veya herhangi bir sanat eseriyle ilgili kitap, dergi okudunuz mu veya basında çıkan bir haberi takip ettiniz mi?		
		Evet	Hayır	Toplam
okur yazar	N (sayı)	10	19	29
	%	34,5%	65,5%	100,0%
	%	3,2%	10,4%	5,9%
ilkokul mezunu	N (sayı)	70	40	110
	%	63,6%	36,4%	100,0%
	%	22,7%	21,9%	22,4%
ortaokul mezunu	N (sayı)	37	31	68
	%	54,4%	45,6%	100,0%
	%	12,0%	16,9%	13,8%
lise mezunu	N (sayı)	91	59	150
	%	60,7%	39,3%	100,0%
	%	29,5%	32,2%	30,5%
üniversite mezunu	N (sayı)	84	33	117
	%	71,8%	28,2%	100,0%
	%	27,3%	18,0%	23,8%
y.lisans/doktora	N (sayı)	16	1	17
	%	94,1%	5,9%	100,0%
	%	5,2%	,5%	3,5%
Toplam	N (sayı)	308	183	491
	%	62,7%	37,3%	100,0%
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2:23,497$

sd: 5 p:0,000

Ek Tablo 3. Eğitim Düzeyi İle Başka Müze Gezme Arasındaki İlişkiyi Gösteren Çapraz Tablo

Eğitim düzeyi		Türkiye’de başka müze gezdiniz mi?		
		Gezdim	Gezmedim	Toplam
Okur yazar	N (sayı)	11	18	29
	%	37,9%	62,1%	100,0%
	%	3,8%	8,9%	5,9%
İlkokul mezunu	N (sayı)	47	63	110
	%	42,7%	57,3%	100,0%
	%	16,3%	31,0%	22,4%
Ortaokul mezunu	N (sayı)	31	38	69
	%	44,9%	55,1%	100,0%
	%	10,7%	18,7%	14,0%
Lise mezunu	N (sayı)	89	61	150
	%	59,3%	40,7%	100,0%
	%	30,8%	30,0%	30,5%
Üniversite mezunu	N (sayı)	95	22	117
	%	81,2%	18,8%	100,0%
	%	32,9%	10,8%	23,8%
Y.lisans/doktora	N (sayı)	16	1	17
	%	94,1%	5,9%	100,0%
	%	5,5%	,5%	3,5%
Toplam	N (sayı)	289	203	492
	%	58,7%	41,3%	100,0%
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2:55,396$ sd: 5 p:0,000

Ek Tablo 4. Gelir Durumu ile Türkiye’de Nevşehir Dışında Başka Müze Gezme Arasındaki İlişkiyi Gösteren Çapraz Tablo

Aylık gelir	Türkiye’de başka müze gezdiniz mi?		
	Gezdim	Gezmedim	Toplam
750 ve altı	55	75	130
	42,3%	57,7%	100,0%
	19,1%	37,3%	26,6%
751-1500	102	83	185
	55,1%	44,9%	100,0%
	35,4%	41,3%	37,8%
1501-3000	87	33	120
	72,5%	27,5%	100,0%
	30,2%	16,4%	24,5%
3001-5000	34	6	40
	85,0%	15,0%	100,0%
	11,8%	3,0%	8,2%
5001 ve üzeri	10	4	14
	71,4%	28,6%	100,0%
	3,5%	2,0%	2,9%
Toplam	288	201	489
	58,9%	41,1%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2:37,199$ sd: 4 p:0,000

Ek Tablo 5. Nevşehir’de Tarihi Eser Gezenlerle Müze Gezenler Arasındaki İlişkiyi Gösteren Çapraz Tablo

Nevşehir’de tarihi eser gezdiniz mi?		Nevşehir’de müze gezdiniz mi?		Toplam
		Gezdim	Gezmedim	
Evet	N (sayı)	175	79	254
	%	68,9%	31,1%	100,0%
	%	89,3%	68,7%	81,7%
Hayır	N (sayı)	21	36	57
	%	36,8%	63,2%	100,0%
	%	10,7%	31,3%	18,3%
Toplam	N (sayı)	196	115	311
	%	63,0%	37,0%	100,0%
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2:20,527$ sd: 1 p:0,000

Ek Tablo 6. Tarihi Eserlerle İlgili Basın ve Yayın Takip Edenlerle Nevşehir İli ve İlçelerinde Bilimsel Kazı Yapılıp Yapılmadığı Arasındaki İlişkiyi Gösteren Çapraz Tablo.

Tarihi eserlerle veya herhangi bir sanat eseriyle ilgili kitap, dergi okudunuz mu veya basında çıkan bir haberi takip ettiniz mi?		Nevşehir ili veya ilçelerinde bildiğiniz bilimsel bir kazı çalışması var mıdır?			Toplam
		Var	Yok	Bilmiyorum	
Evet	N (sayı)	75	72	157	304
	%	24,7%	23,7%	51,6%	100,0%
	%	75,8%	63,7%	56,1%	61,8%
Hayır	N (sayı)	24	41	123	188
	%	12,8%	21,8%	65,4%	100,0%
	%	24,2%	36,3%	43,9%	38,2%
Toplam	N (sayı)	99	113	280	492
	%	20,1%	23,0%	56,9%	100,0%
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2:12,236$ sd: 2 p:0,002

KAYNAKÇA

ARIK, Oluş (2009). “Selçuklu Dönemi Mimarisine Genel Bakış”, *Anadolu Selçuklu Şehirleri ve Uygarlığı Sempozyumu*, 7-8 Ekim 2008, Bildiriler (Ed: A.Esen-H.Karpuz-O.Eravşar), Konya: 41-49.

MÜLAYİM, Selçuk (2010). *XII. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, 15-17 Ekim 2008 (Ed: A. O. Uysal -A. Yavaş- M.Dündar-O.Koçyiğit), İzmir: 511-512’deki sempozyum değerlendirme konuşması.

